

Förvarsdepartementet

103 33 Stockholm

Fö2025/00151

## **Yttrande över *SOU 2025:6 Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret***

Kommunal vill med anledning av en remiss framföra följande synpunkter:

### **Inledning**

Kommunals uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen på arbetsmarknaden och i samhällslivet i övrigt. Förbundet ska bland annat verka för en samhällsutveckling som stärker allas lika värde, social rättvisa, generell välfärdspolitik, full sysselsättning och jämställdhet mellan kvinnor och män.

### **Bakgrund**

Kommunal har beretts möjlighet att lämna synpunkter på ovan rubricerat betänkande.

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda hur det civila försvaret kan tryggas genom att analysera och bedöma behoven av personalförstärkningar inom verksamheter som är viktiga för totalförsvaret vid höjd beredskap. Uppdraget innefattade att analysera förutsättningarna för att säkerställa det civila försvarets personalbehov med totalförsvarspliktig personal och föreslå en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret som är anpassad efter dagens samhälle och de behov som finns inom det civila försvaret samt föreslå nödvändiga författningsändringar för att förslagen ska kunna genomföras (dir. 2023:116).

För att säkerställa tillgången till personal i totalförsvaret gäller totalförsvarsplikt för alla mellan 16 och 70 år som är bosatta i landet, liksom för svenska medborgare bosatta utomlands. Lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt (totalförsvarspliktslagen) trädde i kraft 1995. Lagen innehåller bestämmelser om bland annat totalförsvarsplikt, värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Sedan 1995 har stora förändringar skett både i samhället i stort och på arbetsmarknaden. Under senare år har även det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde gradvis försämrats, och när Ryssland inledde den fullskaliga folkrättsstridiga invasionen av Ukraina den 24 februari 2022 förändrades det säkerhetspolitiska läget i grunden. Sedan dess har Sverige gått med i Nato, och anslagen till totalförsvaret har ökat. Arbetet med att bygga upp totalförsvaret pågår. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret. Mot den bakgrunden har utredningen på en övergripande nivå kartlagt behoven av personalförstärkning i det civila försvaret vid höjd beredskap, med fokus på att bedöma i vilka verksamheter behoven är störst, och analyserat hur behoven bör tillgodoses. Utredningen har också gjort en översyn av regelverket för personalförsörjningen av det civila försvaret.

## Den nu aktuella utredningens förslag

Utredaren anser att regeringen nu bör aktivera civilplikten generellt i det civila försvaret att med hänsyn till det allvarliga säkerhetsläget och ökade behov av personalförstärkning i det civila försvaret.

Den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret bör som hittills vara att totalförsvarsviktig civil verksamhet så långt det är möjligt bör bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap, vid behov med stöd av den allmänna tjänsteplikten. Det räcker dock inte alltid. Det kan exempelvis bero på att behovet av personal i verksamheten ökar kraftigt vid höjd beredskap eller att verksamheten inte bedrivs alls i fredstid utan tillkommer först vid höjd beredskap. Det är av central betydelse att de bemanningsansvariga i det civila försvaret har en planerad bemannad krigsorganisation. Härigenom kan brister i bemanningen av deras krigsorganisationer upptäckas i fredstid, och åtgärder vidtas för att säkerställa en tillräcklig bemanning vid höjd beredskap.

Användning av plikt i form av civilplikt eller anvisning med allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap bör, enligt utredningen, huvudsakligen övervägas först om behoven av personalförstärkning inte kan tillgodoses på annat sätt. Civilplikt ska inte användas som ett sätt att lösa personalbrist som finns redan i fredstid.

Kommunal tillstyrker förslaget och är i grunden positiva till en aktivering av civilplikten. Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig måste stärkas. Kommunal anser att välfärdens personalförsörjning är helt grundläggande för en fungerande beredskap. Förbundet anser att lagstiftaren måste vidta åtgärder för att öka kapaciteten och beredskapen i de samhällsbärande systemen redan i fredstid, så att den kompetens som kommer behövas under höjd beredskap också finns i landet även under fredstid. Exempelvis anser 46 procent av medlemmar att bemanningen i förskolan är så låg att det dagligen eller någon eller några gånger i veckan innebär en risk för barnen. 43 procent av medlemmar inom äldreomsorgen upplever att bemanningen i äldreomsorgen är så låg att det innebär en risk för de äldre minst en gång i veckan. Välfärdens bristfälliga förutsättningar måste åtgärdas i fredstid. Ett fungerande civilt försvar kräver yrkeskunnig personal och kan inte vara ett ansvar för frivilligorganisationer och civilsamhället.

Kommunal, precis som LO, delar utredningens bedömning att lagstiftningen om skyldigheter för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m fl att delta i totalförsvarsplaneringen bör ses över. Utredningen har föreslagit vissa åtgärder, som till exempel att man kan säkerställa bemanning genom avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap företag sinsemellan. Förbundet saknar däremot resonemang om möjligheter att minska omfattningen insatser för att säkra efterlevnad av sådan lagstiftning genom att minska andelen totalförsvarspliktig civil verksamhet som drivs av privata företag. I grunden är detta en direkt följd av en rad politiska beslut. Sätt att minska andelen företag som driver sådan verksamhet vore att begränsa eller avskaffa lagen om valfrihetssystem, se över reglerna för F-skattsedel, samt att begränsa antalet underleverantörsled i offentliga upphandlingar etc. Kommunerna och regionerna behöver rådgivning och måste ta tillbaka kontrollen för sina kritiska verksamheter redan i fredstid.

Vänliga hälsningar  
Kommunal

Malin Ragnegård  
Förbundsordförande

Mari Huupponen  
Utredare